

Till: Tekniska nämnden, Enköpings kommun
Att: Anna Johansson (VA-chef),
Mikael Malmkvist (Projektledare VA) med flera

Bevara Haga Ekudden: Invändningar mot kommunens rättsliga bedömning av verksamhetsområde för allmänna vattentjänster samt begäran om förnyad, områdesspecifik prövning

Vi hänvisar till kommunens svar avseende Ekudden och kommunens bedömning att verksamhetsområdet för allmänna vattentjänster ska bestå samt att utbyggnad av kommunalt VA alltjämt är motiverad. Se [Bilaga 1](#) och [Bilaga 2](#).

Efter genomgång av ert svar bestrider vi att kommunen har visat att förutsättningarna för allmänt VA på Ekudden är tillräckligt utredda eller rättsligt underbyggda. Vi begär därför att kommunen genomför en förnyad, aktuell och områdesspecifik prövning innan ytterligare genomförandeåtgärder vidtas.

1. Kommunens rättsliga utgångspunkt är alltför kategorisk

Kommunen anger att den nuvarande behovsbedömningen enligt 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster endast är tillämplig vid inrättande av nya verksamhetsområden och att bestämmelsen därför inte kan tillämpas på Ekudden.

Den rättsliga utgångspunkten kan inte godtas i den form den anförs.

Det är riktigt att lagändringarna som trädde i kraft den 1 januari 2023 inte i sig medför att tidigare beslut om verksamhetsområde automatiskt upphör att gälla. Det innebär emellertid inte att kommunen vid en aktuell prövning av om ett verksamhetsområde ska bestå, ändras eller inskränkas kan bortse från nu gällande rätt eller från frågan om områdets behov kan tillgodoses genom andra lösningar som långsiktigt kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön, vilket är kärnan i 6 § LAV i dess nuvarande lydelse och förarbetsuttalanden (jfr prop. 2021/22:208).

Kommunens påstående att nuvarande behovsbedömning ”inte går att tillämpa på Ekudden” är därför för kategoriskt och saknar enligt vår uppfattning tillräckligt stöd.

2. Bedömningen måste göras mot både LAV och miljöbalkens grundläggande hänsynsregler

Kommunens svar behandlar i huvudsak LAV, men förbigår att miljöbalkens hänsynsregler i 2 kap. utgör ett centralt materiellt ramverk för bedömningen av om en viss VA-lösning är miljömässigt godtagbar.

LAV reglerar när kommunen ska ordna vattentjänster i ett större sammanhang. Miljöbalken innehåller samtidigt de grundläggande krav som ska iakttas vid valet och utformningen av en

lösning från hälso- och miljösynpunkt, bland annat kunskapskravet, försiktighetsprincipen, lokaliseringsprincipen och rimlighetsavvägningen (2 kap. 2, 3, 6 och 7 §§ miljöbalken).

Detta innebär att kommunen inte kan nöja sig med schablonmässiga antaganden om att kommunalt VA alltid är den bästa eller enda godtagbara lösningen. Kommunen måste i stället göra en konkret, platsanpassad och jämförande bedömning av om just Ekuddens behov nödvändiggör en allmän anläggning eller om behovet kan tillgodoses genom annan lösning som uppfyller både LAV:s syften och miljöbalkens krav.

3. Kommunen har själv bekräftat en central brist i det ursprungliga beslutsunderlaget

Av ert svar framgår att:

- någon fördjupad VA-utredning för Ekudden inte togs fram när beslutet om verksamhetsområde fattades,
- kommunen då inte hade som rutin att ta fram sådan mer detaljerad behovsbedömning,
- det huvudsakliga underlaget utgjordes av en kommunövergripande VA-plan,
- inga externa konsultutredningar togs fram under processen.

Detta är en väsentlig svaghet i kommunens rättsliga position.

Ett beslut om verksamhetsområde för allmänna vattentjänster måste vila på ett sådant underlag att det går att pröva varför just det aktuella området, med hänsyn till sina konkreta förhållanden, kräver en allmän lösning i ett större sammanhang. När miljöbalkens hänsynsregler beaktas skärps kravet på att underlaget ska vara platsanpassat och ge stöd för en verklig bedömning av skyddet för människors hälsa och miljön på just Ekudden.

Ett kommunövergripande planeringsunderlag kan inte utan vidare ersätta en faktisk områdesspecifik prövning av exempelvis markförhållanden, hydrogeologi, recipientkänslighet, bebyggelsestruktur, avstånd, befintliga anläggningars funktion och risken för faktisk påverkan i området.

När kommunen nu uppger att ett "förtydligande utredningsunderlag" ska tas fram, bekräftar det att det tidigare underlaget inte varit tillräckligt preciserat. Ett sådant nytt underlag kan inte enbart användas för att i efterhand förstärka ett äldre beslut, utan måste föranleda en verklig förnyad prövning.

4. Kommunen har inte redovisat den konkreta behovsbedömningen för Ekudden

Kommunen hänvisar till att VA-planen beaktade recipientaspekter, geotekniska och hydrogeologiska förutsättningar, skyddet för människors hälsa och miljön samt GIS-analys.

Detta är inte tillräckligt.

Kommunen har fortfarande inte redovisat:

- vilka faktiska förhållanden i Ekudden som anses medföra att behov föreligger i ett större sammanhang,
- vilka konkreta risker för människors hälsa och miljön som identifierats,
- hur dessa risker har bedömts,
- vilka data, utredningar eller observationer som stöder slutsatsen,
- hur miljöbalkens hänsynsregler har beaktats i den konkreta bedömningen,
- varför befintliga eller möjliga alternativa lösningar inte skulle kunna godtas.

Generella hänvisningar till att vissa aspekter "beaktats" uppfyller inte kravet på en konkret, saklig och transparent behovsbedömning av det aktuella området.

5. Alternativa lösningar måste prövas sakligt mot både LAV och miljöbalken

Kommunens svar ger intryck av att frågan om alternativa lösningar redan är rättsligt avförd. Detta bestrids.

Den rättsligt relevanta frågan är inte om kommunalt VA generellt kan vara en lämplig lösning, utan om det på Ekudden är nödvändigt att ordna vattentjänster genom allmän anläggning eller om områdets behov kan tillgodoses genom annan lösning som långsiktigt kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön (6 § LAV).

I den bedömningen måste kommunen också förhålla sig till miljöbalkens krav på kunskap, försiktighetsmått och lämplig lokalisering. Om moderna samordnade lösningar för enskilt eller gemensamt VA, med dokumenterad teknik, kontroll, drift och underhåll, kan uppnå en skyddsnivå som är tillräcklig från hälso- och miljösynpunkt, kan kommunen inte avfärda dessa utan en verklig jämförande prövning.

Detta gäller särskilt om alternativa lösningar kan organiseras genom exempelvis gemensamhetsanläggning eller annan kollektiv men icke-kommunal lösning med tydlig ansvarsfördelning, professionell drift, kontrollprogram, serviceavtal och långsiktig förvaltning. Kommunen har inte redovisat att en sådan reell alternativprövning har genomförts för Ekudden.

6. Lokaliseringsprincipen har betydelse även för systemvalet

Av 2 kap. 6 § miljöbalken följer att den plats ska väljas som är lämpligast från miljösynpunkt. Den principen kan enligt vår uppfattning inte reduceras till en fråga enbart om exakt fysisk placering av en anläggning, utan har även betydelse för valet mellan centraliserade och decentraliserade system när dessa medför olika miljöeffekter, olika ledningsdragningar, olika ingrepp och olika påverkan på recipient, mark och grundvatten.

Om lokala förhållanden i Ekudden, såsom markbeskaffenhet, avstånd, bebyggelsestruktur, recipientförhållanden eller befintliga tekniska förutsättningar, talar för att en lokal eller gemensam alternativ lösning är lämplig, måste detta beaktas i kommunens bedömning.

Kommunen har inte redovisat att någon sådan systemjämförelse har gjorts.

7. Proportionalitet och rimlighetsavvägning är inte visade

Kommunen anger att proportionalitetsprincipen beaktades i arbetet med behovsbedömningen. Någon faktisk redovisning av denna bedömning har dock inte presenterats.

Det är inte tillräckligt att i efterhand uppge att proportionalitetsprincipen har beaktats. Kommunen måste kunna visa hur bedömningen faktiskt har gjorts, innefattande åtminstone:

- vilka alternativa åtgärder som övervägts,
- varför dessa bedömts otillräckliga,
- vilka kostnader, intrång och praktiska konsekvenser som följer av ett krav på kommunalt VA,
- vilka miljömässiga fördelar som faktiskt vinnas i förhållande till möjliga alternativ,

- varför kommunalt VA bedömts vara nödvändigt och proportionerligt på just Ekudden.

Detta knyter även an till rimlighetsavvägningen i 2 kap. 7 § miljöbalken. Så länge någon konkret redovisning saknas föreligger det inte underlag för att godta kommunens proportionalitets- eller rimlighetsbedömning.

8. Påståendet att lagstöd saknas för upphävande eller inskränkning kan inte godtas

Kommunen anger att det saknas lagstöd att upphäva verksamhetsområdet.

Den formuleringen är missvisande. Frågan är inte om lagstöd i abstrakt mening saknas, utan om de materiella förutsättningarna är uppfyllda för att verksamhetsområdet ska bestå i nuvarande omfattning. Kommunen kan därför inte avfärda frågan genom ett generellt påstående om brist på lagstöd, utan måste redovisa varför Ekuddens faktiska förhållanden alltjämt motiverar allmänt VA i större sammanhang och varför mindre ingripande, miljömässigt godtagbara alternativ inte är tillräckliga.

9. Begäran

Mot denna bakgrund begär vi att kommunen:

1. genomför en förnyad och områdesspecifik prövning av Ekudden utifrån nuvarande rättsläge och aktuella förhållanden,
2. redovisar samtliga konkreta omständigheter och allt underlag som åberopas till stöd för att allmänt VA är nödvändigt på just Ekudden,
3. redovisar hur 2 kap. miljöbalken har beaktats i bedömningen av behovet av allmänt VA och i bedömningen av alternativa lösningar,
4. redovisar den faktiska proportionalitets- och rimlighetsbedömning som gjorts,
5. redovisar på vilken rättslig grund kommunen menar att nuvarande 6 § LAV inte kan beaktas vid en aktuell prövning av Ekudden,
6. redovisar varför samordnade alternativa VA-lösningar inte skulle kunna godtas långsiktigt med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön,
7. avstår från ytterligare genomförandeåtgärder till dess att denna prövning har genomförts och kommunicerats,
8. upphäver kommunfullmäktiges beslut den 2019-02-04 om fastställande av VA-verksamhetsområde för Ekudden.

10. Vår inställning i sak

Vi vill avslutningsvis klargöra att vår inställning inte är att motsätta oss hållbara VA-lösningar som sådana. Vår invändning är att kommunen inte har visat att just kommunalt VA är rättsligt nödvändigt på Ekudden utan att först seriöst pröva om områdets behov kan tillgodoses genom annan långsiktigt godtagbar lösning.

Vi är beredda att medverka till att en områdessamordnad alternativ lösning för Ekudden utreds objektivt och sakligt, innefattande teknisk genomförbarhet, miljöpåverkan, skydd för människors hälsa, kontroll, drift, underhåll, ansvarsfördelning, långsiktig förvaltning samt jämförelse med kommunalt VA utifrån LAV och miljöbalkens hänsynsregler.

Mot bakgrund av att kommunen själv har uppgett att någon fördjupad områdesspecifik VA-utredning inte förelåg när verksamhetsområdet beslutades, kan kommunen inte nöja sig med generella hänvisningar till VA-plan, GIS-analys och interna bedömningar. Innan ärendet drivs vidare måste kommunen visa, med ett aktuellt, konkret och platsanpassat underlag där även miljöbalkens hänsynsregler beaktats, att förutsättningarna för allmänt VA faktiskt är uppfyllda i Ekudden och att mindre ingripande, långsiktigt godtagbara alternativ inte är tillräckliga.

Vi begär kommunens skriftliga svar.

Med vänlig hälsning

Kärngruppen för Bevara Haga Ekudden:

Anne Nilsson, Sabrina Sarri Arrighetti och Annika Häggman

Bilaga 1: Svar från Enköpings kommun, 2026-03-04

Bilaga 2: Svar från Enköpings kommun, 2026-03-06